

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu otti kantaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuskysymyksiin toukokuussa 2024 lausunnossaan valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028. Lapsiasiavaltuutettu katsoi tällöin, että sosiaalityöntekijöiden sijaiskelpoisuusvaatimuksen muutosta olisi arvioitava kokonaisuutena ja kohdistettava sen perusteella muutos ennemminkin muihin sosiaalityön palveluihin kuin lastensuojeluun. Lapsiasiavaltuutettu korosti lausunnossaan käytännön kokemuksen ja ammattitaidon merkitystä vaativassa lastensuojelutyössä (1).

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että tässä esityksessä muutokset koskisivat koko sosiaalihuollon toimintakenttää ja että lakiin sisällytettäisiin vaatimus suoritetusta käytännön harjoittelusta tai riittävästä käytännön kokemuksesta ja ammattitaidosta. Parhaimmillaan sijaistyövoiman lisääntyminen muissa palveluissa voisi vapauttaa päteviä työntekijöitä pahimmasta työvoimapulasta kärsivään lastensuojeluun, joskin tähän vaikutukseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Samalla on muistettava, että muiden sosiaalipalvelujen saatavuus ja laatu vaikuttavat sekä suoraan että välillisesti lapsen oikeuksien toteutumiseen ja lastensuojelutarpeen laajuuteen.

Tilastotiedot lastensuojelun henkilöstötilanteesta ovat hälyttäviä. Huhtikuussa 2024 lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vakansseista oli täyttämättä 14 prosenttia ja 24 prosenttia vakansseista hoiti ns. sijaispätevä työntekijä.(2) Toisin sanoen 38 prosentissa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden viroista ei työskentele laillistettu sosiaalityöntekijä. Näin heikko tilanne heijastuu väistämättä lastensuojelun laatuun ja heikentää pahimmillaan asiakasturvallisuutta. Lapsille tämä tarkoittaa

julkisen vallan laiminlyöntiä turvata heidän oikeutensa erityiseen suojeluun. Tilanne, jossa lapsi ei joko pääse palvelujen piiriin tarpeeksi ripeästi tai saa tilanteen edellyttämää apua ja tukea, on kohtuuton ja kestämaton.

Lapsiasiavaltuutettu tunnistaa tilapäisten sijaisten käyttöön liittyvät riskit erityisesti lastensuojelussa. Voi myös kysyä, missä määrin vakituinen henkilöstö pystyy tosiasiallisesti hoitamaan sille kuuluvan ohjaus- ja valvontatehtävänsä nykyisessä tilanteessa. Nämä riskit tiedostaen lapsiasiavaltuutettu katsoo, että valittavista ratkaisuvaihtoehdoista tulisi valita se, joka turvaa parhaiten lapsen pääsyn palvelujen piiriin. Kokonaisuutena arvioiden lapsiasiavaltuutettu pitää lapsen oikeuksien kannalta parempana säätää nyt esitetyt muutokset ja kallistuu siten kannattamaan esitystä.

Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin painottaa, että esitetty muutos tulee nähdä vain väliaikaisena ratkaisuna visaiseen ongelmaan, johon on aktiivisesti puututtava jatkossakin. Lapsiasiavaltuutettu kannustaa hätäratkaisujen sijaan edistämään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö- ja työnjakomallien kehittämistä ja siirtymään niiden osalta toimenpiteiden toteutusvaiheeseen.

Lopuksi lapsiasiavaltuutettu kehottaa vielä tarkastelemaan perusteluja seuraavilta osin: Säännöskohtaisten perustelujen (s. 39) mukaan korkeakoulututkinnon soveltuvuuden sekä riittävän käytännön kokemuksen ja ammattitaidon arvioinnista vastaisi työnantaja. Lisäksi todetaan, että työnantajan tulisi siten tapauskohtaisesti arvioida henkilön koulutuksen, kokemuksen ja ammattitaidon riittävyys henkilölle osoitettavien työtehtävien edellyttämään osaamiseen.

Esitetty sääntely antaisi työnantajalle hyvin laajan harkintavallan sen suhteen, millaista käytännön kokemusta työntekijältä vaadittaisiin. Jotta tämä ei johtaisi epäyhdenvertaisiin käytäntöihin, olisi hyvä pohtia, voisiko harkintaa sitoa esimerkiksi sisällyttämällä säännöskohtaisiin perusteluihin suuntaviivoja siitä, millainen ja minkä pituinen käytännön kokemus olisi riittävä lain vaatimusten täyttämiseksi.

1 https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_vns22024

2) Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus huhtikuussa 2024: Lastensuojelun enimmäisasiakasmäärä ylittyy valtaosalla hyvinvointialueista. THL tilastoraportti 31/2024, 7.6.2024. Saatavilla verkossa: Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus huhtikuussa 2024.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

-

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

-

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

-

Peltonen Reetta
Lapsiasiavaltuutetun toimisto